

Luuk Boerema
www.bestiaetlex.com

1

Over Luuk Boerema

Jurist met een passie voor natuur...

- Zelfstandig juridisch adviseur (vanaf 1998) onder de naam Bestia et Lex ('het dier en de wet')
- Ruime ervaring met de toepassing van het omgevingsrecht, in het bijzonder de natuurwetgeving.
- Ambitie om bij te dragen aan behoud en herstel van de biodiversiteit.
- Natuurwetgeving moet worden toegepast zoals ze bedoeld is: ter bescherming van het kwetsbare.

Meer info: www.bestiaetlex.com

2

Vernieuwde natuurregelgeving

- *Waarom een Europese natuurherstelverordening?*
- *Wat betekent deze verordening voor de bescherming van de natuur en natuurherstel?*
- *Welke inspanningen worden van de overheid (en ons allen) verwacht*
- *Met dank aan mr. Monique Vroemen voor deel presentatie Natuurherstelverordening*

3

Overheden en natuurregelgeving

Bericht uit "De Gelderlander" (2 september 2025):

Mona Keijzer schrikt van natuurmaatregelen in Ede: ruim 10.000 euro extra per woning door kostbare regels.

Ede wil woningen bouwen. Woonminister Mona Keijzer wil dat ook. Maar die nieuwe huizen kunnen er alleen komen als Ede 130 hectare aan nieuwe natuur creëert. Dat is praktisch onmogelijk, concluderen de gemeente én de minister.

4

Vogelrichtlijn (1979) en Habitatrichtlijn (1992):

Doel: Bereiken of behouden van een gunstige staat van instandhouding van de Europees beschermde natuurwaarden, via een stelsel van gebiedsbescherming en soortenbescherming.

5

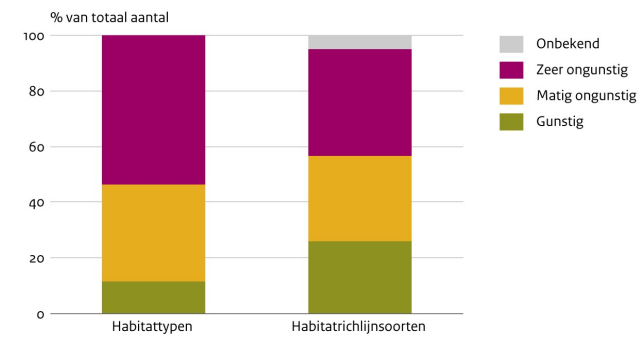
Vogel- en Habitatrichtlijn:

Zes-jaarlijkse Vogel- en Habitatrapportages van Lidstaten geven overzicht van de ontwikkeling biodiversiteit in Europa.

6

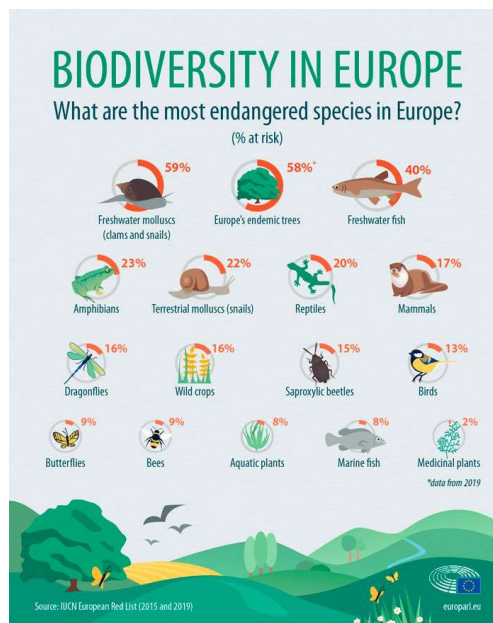
Staat van instandhouding van Habitatrichtlijn, 2013 – 2018

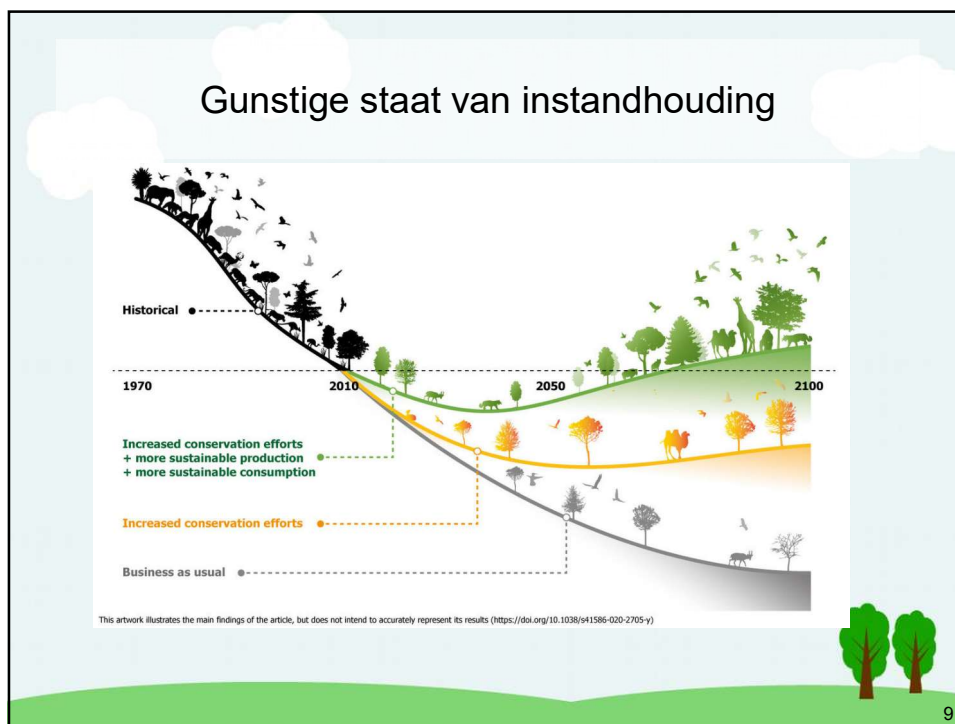
Bron: Ministerie van LNV

PBL/jul20
www.clo.nl/160403

7

8

9

Staat van de natuur

- Het beschermen, versterken en uitbreiden van de beschermde natuurgebieden ('meer en betere natuur') blijft hard nodig, maar is niet voldoende om de omslag te maken van biodiversiteitsverlies naar biodiversiteitswinst. Daarvoor is een transitie noodzakelijk naar een natuurinclusieve samenleving

(Natuur in Nederland - Stand van zaken eind 2021 en ontwikkelingen in 2022, LNV, IPO, BIJ12).

10

– *Europese Commissie*

- Rapportages van Lidstaten zijn niet vrolijkmakend: overall gaat het slecht en is er onvoldoende verbetering;
- Er wordt versnipperd gehandeld, er moet meer van elkaar worden geleerd (best practices uitwisselen tussen Lid-Staten) en meer afgestemd (tussen Lid-Staten);
- Er moet veel integraler worden gewerkt aan de grote opgaven: biodiversiteit, klimaat, energietransactie, duurzame vergroeningsopgave landbouw

11

12

Natuurherstelverordening

vastgestelde tekst NHV bekend gemaakt in publicatieblad: PB L 2024/1991 op 29 juli 2024, in werking getreden 18 augustus 2024

13

Aanleiding

- noodzaak voor regels op EU niveau om herstel van ecosystemen, veerkrachtige natuur en biodiversiteit te bereiken
- ook nodig voor klimaatadaptatie en –mitigatie
- in lijn met afspraken op internationaal niveau – EU en VN

14

Directive (richtlijn) vs Regulation (verordening)

Directive - Richtlijn	Regulation - Verordening
juridisch bindende doelstellingen	juridisch bindende regels die direct gelden in lidstaten
Hoger dan nationaal recht	Hoger dan nationaal recht
Resultaat staat vast, vorm en middelen niet	Concreter resultaat, minder of geen vrijheid lidstaat bij 'vorm en middelen'
Moet in nationale wetgeving worden verankerd	Heeft rechtstreekse werking
De basis voor het Europese natuurbeschermingsrecht ligt vooral in richtlijnen: de Vogelrichtlijn (Vrl) en Habitatrichtlijn (Hrl), maar bijv. ook de Kaderrichtlijn Water (KRW), de Kaderrichtlijn Mariene Strategie (KMS)	
1979 – Vogelrichtlijn 1992 – Habitatrichtlijn	2024 – Natuurherstelverordening

15

Hoofdstukindeling

I. Algemene bepalingen	III. Nationale herstelplannen
II. Herstel doelstellingen en -verplichtingen	IV. Monitoring en rapportage
4. land-, kust- en zoetwaterecosystemen	V. Gedelegeerde bevoegdheden en comitéprocedure
5. mariene ecosystemen	VI. Slotbepalingen
8. stedelijke ecosystemen	
9. natuurlijke verbindingen van rivieren en bijbehorende uiterwaarden	
10. bestuiverpopulaties	
11. landbouwecosystemen	
12. borecosystemen	

16

Herstel van natuurlijke ecosystemen

Artikel 4. land-, kust- en zoetwaterecosystemen

Artikel 5. mariene ecosystemen

- Maatregelen om **goede toestand van habitattypen te herstellen** (lid 1)
 - In 2030 maatregelen in minstens 30% van het oppervlak dat nu niet in een goede toestand verkeert
 - Minstens 60% in 2040, minstens 90% in 2050
 - Prioriteit voor 2030 ligt in herstelmaatregelen voor Natura 2000
- Maatregelen om **gunstige referentieoppervlak van habitattypen te realiseren** (lid 4)
 - In 2030 maatregelen voor herontwikkeling van habitattypen op minimaal 30% van extra oppervlak (tbv gunstig)
 - 2040 → 60%, 2050 → 100%

17

Herstel van natuurlijke ecosystemen

Artikel 4. land-, kust- en zoetwaterecosystemen

Artikel 5. mariene ecosystemen

- **Habitattypen in beeld:** waar liggen ze en wat is de kwaliteit (lid 9)
 - In 2030 90%, in 2040 100%
 - Binnen **en buiten** Natura 2000
- **'Verbetergebod'** voor gebieden waar natuurherstel plaatsvindt (lid 11)
 - Totdat goede kwaliteit is bereikt
 - Gericht op het treffen van maatregelen
- **'Verslechtingsverbod'** voor habitattypen Bijlage I HRL (lid 12)
 - Gericht op het treffen van maatregelen ('trachten')

8-10-202518

18

Herstel van natuurlijke ecosystemen

Artikel 4. land-, kust- en zoetwaterecosystemen

Artikel 5. mariene ecosystemen

- Uitzonderingen voor het 'verbetergebod' en uitzonderingen voor het 'verslechtingsverbod' *buiten* Natura 2000 (lid 14 en 15)
 - Overmacht (incl. natuurrampen)
 - Onvermijdelijke wijzigingen door klimaatverandering
 - Gevolg van (niet) handelen door andere landen
 - Plannen of projecten van groot openbaar belang (15)

Binnen Natura 2000 (lid 16): overmacht, klimaatverandering en goedgekeurde plannen of projecten

Bij gebrek aan alternatieven kunnen lidstaten, buiten Natura 2000-gebieden, de eis dat er geen verslechtering optreedt, onder voorwaarden toepassen op **nationaal niveau** (lid 13)

Lidstaten verzekeren een toename in oppervlak totdat 90% van de habitattypen (bijlage I HRL) in goede staat verkeert én totdat de **gunstige referentiewaarde voor oppervlak** in de betrokken lidstaat wordt bereikt (lid 17)

8-10-202519

19

Herstel van natuurlijke ecosystemen

Artikel 4. land-, kust- en zoetwaterecosystemen

Artikel 5. mariene ecosystemen

Vrijstelling voor energietransitie (artikel 6)...

- Planning, bouw en exploitatie van installaties voor de productie van **energie uit hernieuwbare bronnen**, hun aansluiting op het elektriciteitsnet en het daarmee samenhangende elektriciteitsnet zelf en opslagmiddelen worden geacht van **groot openbaar belang** te zijn (als bedoeld in lid 14 en 15 van artikel 4).

... en defensie (artikel 7)

- Gebieden die uitsluitend voor nationale defensie worden gebruikt, kunnen onder voorwaarden worden uitgesloten van de verplichting tot herstelmaatregelen
- Plannen en projecten inzake nationale defensie kunnen aangemerkt worden als van Dwingend groot openbaar belang, waarvoor vrijstelling van minder schadelijke Alternatieven kan worden verleend (met verzachting van de gevolgen).

8-10-202520

20

Herstel van stedelijke ecosystemen

artikel 8

- **Geen nettoverlies van stedelijk groen** en boomkroonbedekking op nationaal niveau (tot 31-12-2030)
- Lidstaten realiseren een **stijgende trend in** de totale nationale oppervlakte van **stedelijke groene ruimte**, onder meer door integratie van stedelijke groene ruimte in gebouwen en infrastructuur (vanaf 1-1-2031)
- Lidstaten realiseren in elk stedelijk ecosysteemgebied een **stijgende trend van de boomkroonbedekking**

8-10-202521

21

Herstel van rivieren en uiterwaarden

artikel 9

- Lidstaten inventariseren kunstmatige barrières voor connectiviteit van oppervlaktewateren
- Identificeren belemmeringen die moeten worden weggenomen ten behoeve van
 - Uitvoering artikel 4 (herstel ecosystemen)
 - Het doel van 25.000 km vrijstromende rivieren in de EU in 2030
- **Lidstaten verwijderen kunstmatige barrières en herstellen natuurlijke functies van uiterwaarden**
 - obv bovenstaande inventarisatie en het Nationale Herstelplan
 - Focus in eerste plaats op barrières die niet langer nodig zijn voor hernieuwbare energie, de binnenvaart, de watervoorziening, de bescherming tegen overstromingen of andere toepassingen.
- Herstelde connectiviteit en functies moeten worden behouden

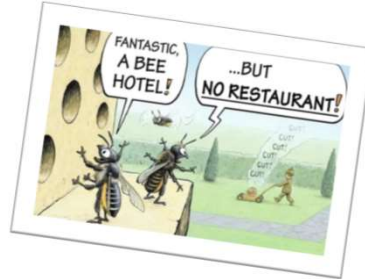
8-10-202522

22

Herstel van bestuiverpopulaties

artikel 10

- Lidstaten treffen tijdig passende en effectieve maatregelen ter **verbetering van de diversiteit van bestuivers**
 - Achteruitgang bestuiverpopulaties is uiterlijk in 2030 gekeerd
 - Daarna stijgende trend tot aanvaardbaar niveau cf. Nationaal Herstelplan
- EC kan monitoringsmethoden dwingend voorschrijven
 - Gestandaardiseerde aanpak gegevensverzameling voor beoordeling trends en doeltreffendheid maatregelen
- EC stelt taskforce in voor coördinatie en expertise om lidstaten te ondersteunen

8-10-202523

23

Herstel van landbouw ecosystemen

artikel 11

- Lidstaten treffen de herstelmaatregelen die nodig zijn om de **biodiversiteit in landbouwecosystemen** te verbeteren
 - rekening houdend met klimaatverandering, sociale en economische behoeften van plattelandsgebieden en de noodzaak om een duurzame landbouwproductie in de Unie te garanderen.
- Lidstaten nemen maatregelen gericht op het bereiken van een **stijgende trend** van ten minste twee van de drie volgende indicatoren in landbouwecosystemen
 - graslandvlinderindex;
 - voorraad organische koolstof in minerale bodems van akkerland;
 - aandeel landbouwgrond met landschapskenmerken met een grote diversiteit

8-10-202524

24

Herstel van landbouw ecosystemen

artikel 11 lid 3

- 1 jaar na inwerkingtreding wordt een **boerenlandvogelindex** vastgesteld op 100 (=1 september 2025)
- Lidstaten (met historisch meer uitgedunde populaties) nemen maatregelen gericht op het bereiken van een indexwaarde van
 - 110 in 2030
 - 120 in 2040
 - 130 in 2050

- NB: de doelstelling voor Nederland (en 10 andere lidstaten) ligt 2 x hoger dan voor de overige lidstaten, wegens de reeds opgetreden sterk negatieve trend.

8-10-2025 25

25

Herstel van landbouw ecosystemen

artikel 11 (lid 4)

- Lidstaten treffen maatregelen gericht op herstel van organische bodems van landbouw in **veengebieden**. Deze maatregelen zijn van toepassing op ten minste:
 - 30% van deze gebieden in 2030, waarvan minstens een kwart **vernat**
 - 40% van deze gebieden in 2040, waarvan minstens een derde **vernat**
 - 50% van deze gebieden in 2050, waarvan minstens een derde **vernat**
- Deze verordening behelst geen directe verplichting voor boeren en particuliere grondeigenaren om hun land te vernatten.
- Lidstaten stimuleren vernatting om het een aantrekkelijke optie te maken voor boeren en particuliere grondeigenaren.

8-10-2025 26

26

Herstel van bosccosystemen

artikel 12

- Lidstaten treffen herstelmaatregelen die nodig zijn om de **biodiversiteit van bosccosystemen** te vergroten (naast de gebieden waarop herstelmaatregelen nodig zijn en rekening houdend met het risico op bosbranden)
- Lidstaten realiseren een stijgende trend van de **index van algemene bosvogels** (trend gemeten tussen 18 augustus 2024 en 31 december 2030)
- Lidstaten realiseren een stijgende trend van ten minste zes van de zeven van de volgende **indicatoren** in bosccosystemen
 - staand dood hout
 - liggend dood hout
 - ongelijkmatige ouderdomsstructuur
 - Connectiviteit
 - voorraad organische koolstof
 - inheemse boomsoorten
 - diversiteit aan boomsoorten

8-10-202527

27

Herstel van bosccosystemen

artikel 13

- Lidstaten dragen bij aan het planten van ten minste **drie miljard extra bomen** in de EU.
 - Met inachtneming van ecologische beginselen, waaronder diversiteit aan soorten en leeftijdsstructuren, inheemse boomsoorten, ecologische connectiviteit en gericht op duurzame bebossing, herbebossing en het planten van bomen en de vergroening van stedelijke gebieden.

8-10-202528

28

Nationaal Herstelplan

artikelen 14-15-16-17

De lidstaten stellen **nationale herstelplannen** op en voeren het voorbereidende toezicht en onderzoek uit dat nodig is om de herstelmaatregelen te identificeren die nodig zijn om aan de doelstellingen en verplichtingen van de artikelen 4 tot en met 13 te voldoen, rekening houdend met de meest recente wetenschappelijke gegevens.

De lidstaten **kwantificeren de oppervlakte die moet worden hersteld** om de hersteldoelstellingen van de artikelen 4 en 5 te bereiken.

De lidstaten zorgen ervoor dat de voorbereiding van het herstelplan **open, transparant, inclusief en effectief** is en dat het publiek, inclusief alle relevante belanghebbenden, vroegtijdige en effectieve kansen krijgt om aan de uitwerking ervan deel te nemen.

De lidstaten dienen een ontwerp van het in de artikelen 14 en 15 bedoelde nationale herstelplan uiterlijk op 1 september 2026 in .

De Commissie beoordeelt de ontwerpen van nationale herstelplannen binnen zes maanden na de datum van ontvangst.

8-10-202529

29

Impact assessment

1. Wat betekent de Verordening voor Nederland
2. Welke aanpak en organisatie zijn daarbij gevraagd
3. Wat zijn de maatschappelijke kosten en baten

Opgave voor het treffen van maatregelen is groot.

- Huidige inzet is **onvoldoende concreet en niet bindend**, dat moet anders
- Versnelling en aanvullend beleid is nodig
- Concrete actie op habitats **buiten Natura 2000** is vereist, zowel **monitoring** als **maatregelen**
- **Nationaal Herstelplan** is belangrijkste korte termijn opgave

8-10-202530

30

Impact assessment

Om te komen tot een functioneel Nationaal Herstelplan binnen de wettelijk gestelde termijn is nodig:

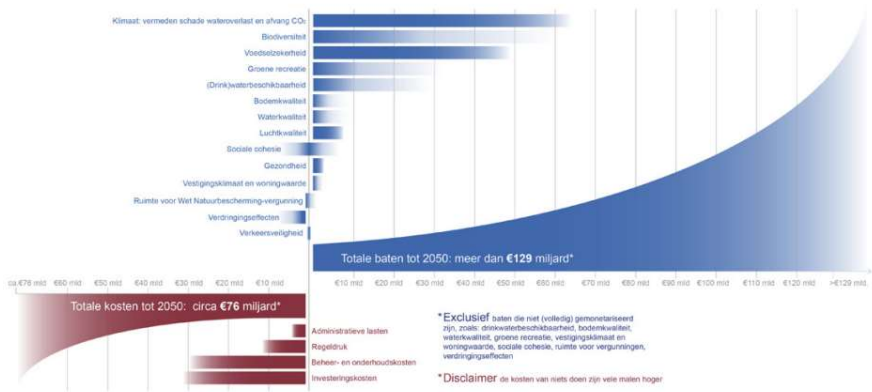
1. Werk **interdisciplinair**: een combinatie van ecologisch-technische, datagedreven, juridische én politiek-bestuurlijke expertise is noodzakelijk
2. Geef **uitvoering** een cruciale stem
3. Houd rekening met wat we al doen (bestaand beleid, programma's etc.)
4. **Omarm de opgave en vermijd discussie** tussen bestuurslagen.
5. Zorg voor **bestuurlijke overeenstemming aan de voorkant**. Eensgezindheid over doelen en gezamenlijke verantwoordelijkheid is randvoorwaarde voor succesvolle samenwerking
6. Vind de balans tussen 'samen' en 'doorpakken'.
7. Zie het Nationaal Herstelplan als een programma onder de Omgevingswet.

leidend	in overleg met	artikel
Provincies	LVVN	4, 11 en 12
Ministerie I&W	Rijkswaterstaat, LVVN (art.5), provincies (art. 9)	5 en 9
Ministerie BZK	LVVN, VNG	8
Ministerie LVVN	provincies	10

8-10-202531

31

Impact assessment

8-10-202532

32

Luuk Boerema
www.bestiaetlex.com

